

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a sociální práce

SOCIÁLNÍ PRÁCE S ROMSKOU RODINOU Z POHLEDU ORGÁNU
SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ VE VYBRANÉM REGIONU
DAČICE A PŘILEHLÉM POHRANIČÍ

Vedoucí práce: PhDr. David Urban, Ph.D.

Autor práce: Lenka Konečná

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: IV.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

26.9.2014

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Davidu Urbanovi, Ph.D. za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Obsah	4
Úvod.....	5
1 Rodina.....	7
1.1 Rodina a osobnost jedince.....	7
1.2. Historie romské rodiny.....	8
2 Sociální práce s romskou rodinou.....	10
2.1 Sociální doprovázení.....	10
3 Sociálně-právní ochrana dětí	13
3.1 Právní úprava sociálně-právní ochrany dětí.....	13
3.2 Poskytování sociálně právní ochrany dětí.....	14
3.3 Kompetence pracovníků OSPOD na úrovni obcí	14
4 Problematické oblasti v životě romských rodin.....	18
4.1 Bydlení.....	18
5 Metodika výzkumného šetření.....	20
5.1 Cíl výzkumného šetření.....	20
5.2 Výběr respondentů	20
5.3 Sběr dat.....	20
5.4 Vyhodnocování výsledků.....	21
6 Vyhodnocení kazuistik	22
7 Diskuse.....	31
Závěr	33
Seznam použité literatury:	34
Přílohy:.....	36

Úvod

V porovnání s minulostí se současná společnost mění, v důsledku pokroku dochází k jejímu rychlému vývoji. Uplatnění každého člověka a jeho prosazení ve společnosti je ovlivněno mnoha faktory, mimo jiné i vlivem okolí. Prvním sociálním prostředím je pro člověka jeho rodina, která má významný vliv na jeho vývoj. Jejím úkolem je nejen zajistit dítěti základní potřeby, ale velmi důležitá je i podpora dítěte ze strany rodiny v jeho rozvoji.¹ Podpora dítěte a snaha o jeho rozvoj však není ve všech rodinách samozřejmostí. Tuto skutečnost jsem si začala silně uvědomovat již od doby, kdy jsem byla zaměstnána na Městském úřadu ve Slavonicích jako samostatný odborný referent. Náplní mé práce byla zejména pomoc osobám, které se ocitly v hmotné nouzi či bez přístřeší. Při své práci, tedy při výplatě dávek hmotné nouze, jsem velmi často spolupracovala s oddělením orgánu sociálně právní ochrany dětí Městského úřadu v Dačicích. Začala jsem se zamýšlet nad situací nezletilých dětí v romských rodinách. Uvědomila jsem si, že často není jednoduchá. Po převedení agendy výplaty sociálních dávek na Úřad práce České republiky, sice zajišťuji agendu příspěvku na péči, ale vzhledem ke společným prostorám kanceláře mám možnost sledovat osudy romských rodin stále. Romské rodiny, kterým jsou vypláceny dávky hmotné nouze, prožívají různé osudy, trápí je však podobné problémy. Z těchto skutečností jsem vycházela při volbě tématu bakalářské práce a při stanovení jejího cíle.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jaká je současná situace romských rodin s nezletilými dětmi v uvedeném regionu a jaké možnosti má orgán sociálně právní ochrany dětí, aby přispěl ke zlepšení situace nezletilých dětí v těchto romských rodinách.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Na počátku teoretické části práce se zmiňuji o vlivu rodiny na jedince, neboť rodina podstatným způsobem ovlivňuje každého člověka již od narození. Protože se v bakalářské práci zabývám romskou rodinou, nastiňuji v další kapitole historii romské rodiny, ze které pramení určité odlišnost od rodiny majoritní. Sleduji rozdílné trendy řešení situace

¹ Srov. KUNÁK, S. *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež*. s. 9-10.

v problémových rodinách v minulosti a současné době. V rámci stanoveného cíle se v následující kapitole věnuji sociální práci s rodinou a sanaci rodiny, přičemž zde i blíže přibližuji sociální doprovázení jako jeden ze způsobů sociální práce s rodinou. Třetí kapitola věnuje sociálně právní ochraně dětí. V podkapitolách uvádím její právní základy a poskytovatele. Zařazuji také podkapitolu o kompetencích pracovníků vykonávajících agendu sociálně-právní ochrany dětí. Cílovou skupinou, na kterou se tyto pracovníci zaměřují, jsou zanedbávané ohrožené děti, proto i toto téma zde zmiňuji. Na závěr teoretické části vymezuji čtyři problémové oblasti romských rodin, kterými jsou bydlení, vzdělání, nezaměstnanost a finance. Při zpracování teoretické části vycházím z odborné literatury, čerpám zejména z knih Matouška, Říčana a Bechyňové. Teoretická část je zpracována jako podklad pro výzkum v praktické části.

V praktické části se zabývám současnou situací romských rodin ve vybraném regionu Dačice. Ve výzkumné části také zjišťuji, jaká je práce sociálně právní ochrany dětí a její možnosti pomoci romským rodinám. Pro výzkum v praktické části využívám metodu kvalitativního výzkumu. Jako výzkumnou techniku používám polostrukturovaný rozhovor s romskými rodinami. Při výběru rodin pro rozhovor jsem tři rodiny zvolila sama a tři rodiny mi doporučila oslovit pracovnice sociálně právní ochrany dětí. Rozhovory s respondenty jsou poté rozpracovány do 5 okruhů, ve kterých jsou vyhodnoceny. Do každého okruhu je připojen a zpracován rozhovor s pracovnící sociálně právní ochrany dětí. Výsledky výzkumu jsou shrnuty v diskusi. Získané rozhovory s respondenty jsou přepsány formou kazuistik a uvedeny v příloze bakalářské práce.

1 Rodina

Jelikož se ve své práci zabývám sociální prací s romskou rodinou z pohledu sociálně právní ochrany dětí, věnuji se nejprve osobnosti jedince a vlivu rodiny na jeho vývoj. Je to podstatné, abych zdůraznila důležitost vlivu prostředí na člověka, které ho výrazně ovlivňuje již od narození.

1.1 Rodina a osobnost jedince

Žádný člověk neexistuje na světě sám pro sebe bez interakcí s okolím. Při svém narození vstupuje do společnosti, ve které po celý svůj život až do své smrti spočívá jako sociální bytost v interakci s okolím. Přitom každý člověk má právo na důstojnou seberealizaci a dosažení uspokojivé životní úrovně. Každý jedinec má geneticky dané schopnosti. Každý jedinec je neopakovatelný. Má své zkušenosti a znalosti. Mimo vrozené vlastnosti je jedinec ovlivněn prostředím, ve kterém žije a které na něj v rámci socializace působí.²

Vliv prostředí se na vývoji jedince podílí přibližně jednou třetinou, což není zanedbatelné. Další dvě třetiny tvoří jeho schopnosti a jeho povahové vlastnosti. Aniž by si dítě uvědomovalo, přebírá zvyky a chování svých rodičů. Rodina se od narození podílí na socializaci dítěte, motivuje ho, formuje jeho názory, postoje. Právě od rodičů dítě „odkouvává“ způsoby jednání, komunikace a řešení životních situací. Přijímá je za své a považuje za správné.³ V rodině si dítě utváří svůj vlastní systém hodnot a předpoklady pro zvládání životních rolí.⁴

² FLEISCHMANN, O. *Vybrané psychologické aspekty terénní sociální práce*. s. 21.

³ Srov. Tamtéž, s. 25.

⁴ Srov. FISCHER, S. ŠKODA, J. *Sociální patologie*. s. 140.

1.2. Historie romské rodiny

Nyní se pokusím přiblížit tradiční romskou rodinu, která se vyznačuje určitými odlišnostmi, jejichž kořeny nalézáme v minulosti romské původní kultury. Pokud se chceme zabývat problematikou romské rodiny, lépe ji pochopíme, pokud budeme znát tradiční romskou kulturu.

V minulosti „rodina pro Romy znamenala téměř vše, neboť uspokojovala základní životní potřeby jejích členů. Romové byli při kočování na okolní společnosti zcela nezávislí, ale uvnitř rodiny byli na sobě naopak závislí beze zbytku. Rodina byla zdrojem obživy, měla funkci vzdělávací (chlapci se učily v rodině řemeslu, dívky starat se dobře o děti a o manžela) a také funkci ochranou. Romové se proto se svoji rodinou velmi identifikovali.“⁵

Tradiční romská rodina byla typická svou velikostí a soudržností členů. Romská rodina se vždy vyznačovala výraznou úctou ke starším a zvykem podřizovat se skupině. Tento trend, i když v oslabené míře, přetrvává dodnes.⁶ Měla patriarchální ráz. Hlavou rodiny byl otec, který rozhodoval a zajišťoval pro rodinu peníze. Hospodaření s penězi pak zajišťovala matka. Velmi mnoho práce měla s tím, aby rodinu nakrmila a postarala se o domácnost. Na jejích bedrech byla i výchova dětí.⁷ Dětství Romů se poněkud liší ve srovnání s dětmi z majority. Je to dáno zejména tím, že Romové dříve dospívají. Zúčastňují se řešení problémů společně s rodiči, kteří je berou jako dospělé. Dříve u nich začíná období puberty a zahajují sexuální život.⁸ První potomek se romským matkám rodí velmi brzy, často i v šestnácti letech. Další děti poté následují v krátkých intervalech. Jelikož jsou romské rodiny početné a rodiče mladí, nastává problém se zajištěním výchovy a výživy dětí. Rodiny se potýkají s nedostatkem financí, nevhodným bydlením a dalšími problémy, které ovlivňují fungování rodiny a mají vliv na výchovu a výživu dětí.⁹

⁵ Srov. *Romská rodina*. [on.line]. [cit.2014-03-12]. Dostupné na WWW: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>>

⁶ Srov. SEKYT, V. *Romské tradice a jejich konfrontace se současností*. In BECHYŇOVÁ, V. *Sanace rodiny* s. 77.

⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*.s. 44-45.

⁸ Srov. Tamtéž, s. 104.

⁹ Srov. VEČERKA, K. *Romové a sociální patologie*. In *Romové v České republice*, s. 420.

V souvislosti s těmito problémy se romské rodiny, ve kterých se nacházejí nezletilé děti, stávají cílovou skupinou pro sociální práci pracovníků sociálně-právní ochrany dětí.

Pohlédneme-li do historie, ještě nedávno, na konci 90. let 20. století převažoval trend odebírání dětí z problémové rodiny a jejich umístění do ústavní výchovy, která byla považována pro dítě za nejvhodnější, přestože bylo dítě vytrženo ze svého přirozeného prostředí. O sanaci rodiny se v té době snažilo jen několik neziskových organizací.

Teprve krátce, po dobu asi deseti let, je upřednostňován trend sanace rodiny a sociální práce s ní tak, aby byly obnoveny narušené funkce rodiny a ohrožené dítě mohlo v rodině zůstat, přičemž původní rodina zůstává zachována. Pozitivem tohoto trendu je také snížení počtu dětí umístěných do ústavní výchovy.¹⁰

¹⁰ Srov. *Teorie a praxe sanace rodiny v českém prostředí – kvalitativní sonda do terénní sociální práce s ohroženou rodinou v současnosti*. [on.line]. [cit.2014-03-16]. Dostupné na WWW: <http://www.socialni prace.cz/soubory/sp1_2011_web-140320150914.pdf> s. 69-71.

2 Sociální práce s romskou rodinou

Romské rodiny se potýkají s problémy, které jsou pro ně v dané situaci obtížně řešitelné.¹¹ Proto se v této kapitole se zabývám sociální prací s romskou rodinou, se kterou pracují pracovníci sociálně-právní ochrany dětí.

Z pohledu sociální práce nejsou v mnoho problémové rodině potřeby všech členů plně uspokojovány. Ohrožené sociálním vyloučením jsou zejména děti, kterých se nepříznivá situace dotýká nejvíce. Rodina není sama schopna najít zdroj pomoci a svou situaci řešit. Najít vhodná řešení pomáhá sociální pracovník, který je s rodinou v kontaktu a spolupracuje s jejími členy.¹² Nejčastějšími způsoby spolupráce s rodinou jsou: poradenství, rozhovory, sociální doprovázení při běžných činnostech – vyřizování úředních záležitostí, zvládnutí chodu domácnosti, hospodaření, udržování čistoty a pořádku.¹³

Rizikem při sociální práci s problémovou rodinou je odpor rodičů a nechuť ke změnám. Rodiče projevují odpor ke změně a snaží se o udržení stávajícího stavu rodiny přinejmenším proto, aby udrželi alespoň nějaké dosavadní jistoty, které jim rodina poskytuje.¹⁴

2.1 Sociální doprovázení

Sociální doprovázení je jeden ze způsobů práce s romskou rodinou. Kapitulu o sociálním doprovázení uvádím proto, že se ve své práci dále zabývám sociálně-právní ochranou dětí a pro pracovníky sociálně-právní ochrany dětí představuje sociální doprovázení každodenní náplň činnosti.

¹¹ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*.s. 105.

¹² Srov. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*, s. 77.

¹³ Srov. *Teorie a praxe sanace rodiny v českém prostředí – kvalitativní sonda do terénní sociální práce s ohroženou rodinou v současnosti*. [on.line].[cit.2014-03-16]. Dostupné na WWW: <http://www.socialniprace.cz/soubory/sp1_2011_web-140320150914.pdf> s.72.

¹⁴ Srov. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*, s. 84.

„K sociálnímu doprovázení dochází v případě, kdy se člověk dostává do tíživé sociální situace, kterou není schopen zvládnout sám nebo za podpory a pomoci svých blízkých.“¹⁵

Sociální pracovník nespolupracuje pouze s jedincem, jeho činnost se zaměřuje na celou rodinu. Sociální pracovník zohledňuje specifika konkrétní rodiny a prostředí, ve kterém dítě žije. Sociální pracovník motivuje rodinu, aby sama odhalila podstatu problému. Při další sociální práci pomáhá najít vhodnou pomoc, především za využití přirozených sociálních vztahů. V nejlepším případě je výsledek činnosti sociálního pracovníka, pokud motivuje své klienty tak, že si posléze umí najít zdroje pomoci sami a problémy aktivně řeší. Není cílem provádět sociální doprovázení co nejdéle. Bez motivace klientů k jejich vlastní aktivitě řešit své problémy hrozí, že se stanou na sociálním doprovázení závislí.¹⁶

První kontakt sociálního pracovníka s rodinou je uskutečněn na základě příslušného podnětu, který může přicházet přímo z rodiny (prohřešky a chování dítěte, jiná nezvladatelná situace v rodině) nebo z okolí (většinou škola, dětský lékař, soud, policie). Pokud přichází první kontakt zvenčí, musí sociální pracovník počítat s tím, že ne všichni členové rodiny budou ochotni spolupracovat na nápravě. Důležité pro sociálního pracovníka je snažit se získat důvěru členů rodiny. Vhodnější je setkání v přirozeném prostředí klienta (rodina, škola). Klient získává ve známém prostředí pocit jistoty a snáze spolupracuje. Při komunikaci je více bezprostřední, sdílnější rodina by měla sociálního pracovníka vnímat jako spojence, který nabízí pomoc, ne jako strohého „úředníka“.

Při prvním setkání zjišťuje sociální pracovník, zda již rodina řešila problém s někým jiným, jaké kroky učinila, s kým byla v kontaktu, zda kontakt dosud trvá. Pokud ano, je vhodné domluvit spolupráci a vymezit kompetence.

V rámci intervence je důležitým krokem identifikace problémů a stanovení cílů sociální práce s danou rodinou. Většinou je nutné stanovit cílů několik a stanovit také priority v jejich naplňování a realizaci. Obecně se doporučuje nejprve řešit uspokojování základních životních potřeb, jako je např. pravidelná docházka dětí do

¹⁵ VÁVROVÁ, S. *Doprovázení v pomáhajících profesích*, s. 76.

¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 76.

školy, způsob hospodaření s penězi, jídlo, topení.¹⁷ Pokud zde sociální pracovník „dosáhne úspěchu, tj. podaří se mu napojit rodinu na dostupné zdroje podpory, vnímá to rodina jako zásadní pokrok a zvýší její ochotu pracovat na interpersonálních problémech.“¹⁸

¹⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*, str. 79-80

¹⁸ Tamtéž, str. 80

3 Sociálně-právní ochrana dětí

V této kapitole se věnuji sociálně-právní ochraně dětí. Zmiňuji se o nejdůležitějších právních základech, ze kterých se odvíjí sociálně-právní ochrana dětí. Pro účely mé práce se budu blíže věnovat sociálně-právní ochraně dětí v rodinách zajišťované pracovníky na úrovni obcí s rozšířenou působností. Na závěr uvádím kompetence pracovníků, kteří tuto činnost vykonávají.

3.1 Právní úprava sociálně-právní ochrany dětí

Povinnost státu zajistit ochranu dětí vyplývá v České republice zejména z ústavního **zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění.**

Nejvýznamnějším mezinárodněprávním dokumentem je **zákon č.104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte, v platném znění**, ratifikovaný Českou republikou v roce 1991. Zde je stanovena v čl. 3 povinnost smluvních států zabezpečit blaho dítěte. Pod tímto pojmem je definována povinnost „*zajistit takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jeho blaho.*“ Úmluva o právech dítěte zakotvuje povinnost státu zajistit pomoc dítěti a rodině nacházející se v tíživé sociální situaci, následkem které by mohlo dojít k zanedbávání dítěte, a dává právní základ prevenci v oblasti ochrany dětí.¹⁹

Pro účely problematiky, kterou se zabývá tato bakalářská práce, je stěžejním **zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění**, který nabyl účinnosti dne 1. dubna 2000.²⁰

„Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.(§5)

Částečně se sociálně-právní ochrany dětí také týká například zákon o rodině, dokumenty přijaté Haagskou konferencí nebo Radou Evropy a další právní předpisy.²¹

¹⁹ BECHYŇOVÁ, V. *Sanace rodiny*.s. 45

²⁰ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně- právní ochrana dětí*. [on.line].[cit.2014-02-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.viod.cz/editor/assets/download/SPOD.pdf>> s. 9-10

²¹ Srov. *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany dětí*. [on.line].[cit.2014-02-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/14304>>

3.2 Poskytování sociálně právní ochrany dětí

Za výkon sociálně právní ochrany dětí v České republice zodpovídají tyto úřady:

- Obecní úřady
- Obecní úřady s rozšířenou působností
- Krajské úřady
- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí²²

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí mimo jiné upravuje činnost obecních úřadů obcí a obcí s rozšířenou působností. V praxi je činnost na obcích zajišťována pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).²³

Pracovník OSPOD zejména „sleduje vlivy působící na děti a sleduje příčiny jejich vzniku, činí opatření k omezení působení nepříznivých vlivů na děti. Tyto zákonné povinnosti umožňují obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností zhodnotit sociální podmínky, obyvatel v daném správním odboru a koncepčně na ně reagovat.“²⁴

3.3 Kompetence pracovníků OSPOD na úrovni obcí

V této kapitole přibližuji pojem ohrožené a zanedbávané dítě, dále uvádím cílovou skupinu, na kterou se zaměřují pracovníci sociálně-právní ochrany dětí. Protože se v praktické části zabývám i sociálně právní ochranou dětí, uvádím zde kompetence pracovníků OSPOD, které určují náplň jejich práce, označují rozsah působnosti a práva a povinnosti při výkonu ochrany dětí.

²² Srov. *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany dětí*. [on.line]. [cit.2014-02-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/14304>>

²³ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně- právní ochrana dětí*. [on.line]. [cit.2014-02-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.viod.cz/editor/assets/download/SPOD.pdf>> s. 21.

²⁴ Srov. Tamtéž, s.22.

Cílovou skupinu, na kterou se zaměřují pracovníci sociálně-právní ochrany dětí, tvoří zejména:

- osiřelé děti
- děti, jejichž rodiče neplní své rodičovské povinnosti
- děti svěřené do péče jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní řádně povinnosti spojené s výchovou dítěte
- děti, které se staly obětí trestného činu
- děti, které spáchaly nebo se podílely na spáchání trestného činu

Pracovníci OSPOD se zaměřují na problémové rodiny s nezletilým dítětem/děťmi, které je zanedbáváno nebo v ohrožení. Cílem jejich práce je pomoc při obnovování narušených funkcí rodiny, příznivého vývoje a zajištění řádné výchovy dětí.

„Zanedbávání dítěte se projevuje nedostatečnou péčí rodičů, často generačně opakovanou. Jeho dopady na dítě většinou zjišťují profesionálové, kteří s ním přicházejí do blízkého kontaktu (např. lékař, zdravotní sestra, učitelka ve školském zařízení, sociální pracovník).“²⁵

Všeobecně jsou rozlišovány čtyři typy zanedbávání dítěte:

- fyzické – dítě nemá zajištěny v dostatečné míře základní životní potřeby (strava, bydlení, teplo, ošacení)
- výchovné – neumožnění vzdělávání ve škole, nepravidelná školní docházka, nezabezpečení přípravy na školní vyučování
- emoční – zanedbávání citových potřeb dítěte (nedostatek pozornosti, lásky, citu)

²⁵ KONVIČKOVÁ, M. *Zanedbávání péče o dítě a sanace rodiny*. In BECHYŇOVÁ, V. *Sanace rodiny*. s. 38.

- zanedbávání zdravotní péče – zanedbávání jak případné speciální péče, tak preventivní prohlídky²⁶

Při depistážní činnosti provádí pracovníci OSPOD systematickou a cílenou terénní sociální práci. Při vyhledávání ohrožených dětí jsou povinni prověřovat i anonymní podněty. Pokud vyhodnotí získané poznatky jako případné ohrožení dítěte, jsou povinni učinit konkrétní opatření k nápravě, jejich plnění poté sledují při následné sociální práci s rodinou.²⁷

Pracovníci OSPOD na úrovni obecních úřadů s rozšířenou působností mohou: „*bez souhlasu rodičů a/nebo dítěte provádět sociální šetření v místě bydliště rodiny, dotazovat se na dítě a na péči rodičů o ně v MŠ a ZŠ, u dětského lékaře, u zaměstnavatele rodičů apod.*“²⁸ Nelze opomenout, že sociální šetření bez souhlasu dítěte či jeho rodičů mohou provádět pracovníci OSPOD jako jediní pracovníci pomáhajících profesí.

Pracovníci OSPOD jsou povinni poskytnout pomoc dítěti nebo rodiči dítěte, pokud je o to sami požádají. Reagují však také na podněty jiných osob či subjektů. V praxi to znamená, že pracovníci OSPOD nevykonávají stereotypní kancelářskou práci. Náplň jejich činnosti je rozmanitá. Každodenní činností je poskytování poradenství a výše uvedené sociální doprovázení rodin s nezletilými dětmi. Mezi nejčastější můžeme uvést také zastupování nezletilých dětí při soudních řízeních, kdy pracovník OSPOD hájí práva dítěte jako opatrovník. Dále je to například pomoc v případech, kdy dětem v neúplných rodinách není řádně placeno výživné. Spolupráce se školními zařízeními při zajištění povinné školní docházky dětí a řešení její absence. Při popisu kompetencí pracovníků OSPOD je nutné nezapomenout uvést některé další povinnosti. Jde například o zajištění jejich nepřetržité dostupnosti (služeb) pro případy vážného ohrožení dítěte. V neposlední řadě je i vedení spisové dokumentace o jednotlivých

²⁶ Srov. Tamtéž s. 38.

²⁷ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně- právní ochrana dětí*. [on.line]. [cit.2014-02-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.viod.cz/editor/assets/download/SPOD.pdf>> s. 21-25.

²⁸ BECHYŇOVÁ, V. *Sanace rodiny*, s. 25.

případech. Jelikož se agenda ochrany dětí týká citlivých osobních údajů, povinností je zachování mlčenlivosti i po ukončení pracovního poměru bez časového omezení.²⁹

²⁹ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně- právní ochrana dětí*. [on.line].[cit.2014-02-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.viod.cz/editor/assets/download/SPOD.pdf>> s. 27-33.

4 Problematické oblasti v životě romských rodin

V následující části uvádím nejvíce problematické oblasti v životě romských rodin. Při jejich výběru se opírám o odbornou literaturu Říčana, Navrátila. Zpracované problematické oblasti mi poslouží v praktické části ke zpracování oblastí pro prováděný výzkum.

4.1 Bydlení

Otázka bydlení Romů je pro ně samotné problémovou oblastí. Je pro ně obtížné získat vlastní bydlení. Především z důvodu nedostatku finančních prostředků. Romové se k otázce bydlení staví spíše pasivně. Většinou čekají, že „to za ně někdo zařídí“, dostanou přidělené bydlení.³⁰ V pohraničí nežijí romské rodiny ve vyloučených lokalitách, ale jednotlivě. Jsou jim přidělovány starší byty. Nebo osídlují starší domky na vesnicích.³¹ Vztah k získanému bydlení mají Romové odlišný od majoritní společnosti. Romové si nevytváří žádný bližší osobní vztah k bytu. Pokud se jim naskytne příležitost získat bydlení jiné, které považují za lepší, bez problémů se přestěhují. Rovněž se liší způsob užívání bytu. I v malých bytech žije velký počet Romů. Není zvykem, aby mělo romské dítě svůj vlastní pokoj nebo pouze vlastní vyhrazené místo, např. k učení.³²

4.2 Vzdělání

Vzdělání není pro Romy důležité tolik jako pro příslušníky majority. Nemají důvod snažit se o co nejvyšší vzdělání, nepotřebují ho. Tento stav je ovlivněn tím, že pokud Romové získají zaměstnání, jedná se o pomocné práce, dělníky, kopáče. Na taková zaměstnání žádné vzdělání nepotřebují.

V dnešní době mnoho Romů navštěvuje speciální školy, do kterých nastoupí hned na počátku školní docházky. Pokud nenavštěvovali mateřskou školku alespoň v předškolním roce, jsou znevýhodněni, ochuzeni o předškolní přípravu. Teprve ve škole se učí komunikovat s cizími lidmi, malují, prohlíží knížky. Ve škole nenavštěvují

³⁰ Srov. Autorský kolektiv. *Romové: bydlení a soužití*. s. 17.

³¹ Srov. ČERNÁ, M. *Černobílý život*, s.86-87.

³² Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 687.

zájmové kroužky třeba proto, že rodiče na ně nemají peníze nebo nejsou ochotni zájmovou činnost dětí finančně podporovat.³³

4.3 Nezaměstnanost

Romové mají omezené možnosti v přístupu na trh práce. Tuto skutečnost ovlivňuje několik faktorů. Lze uvést nízký počet pracovních příležitostí, které trh nabízí. S tím souvisí požadavky na pracovníka. V předcházející podkapitole je zmíněno vzdělání. Romové jako zaměstnání přijímají pomocné práce. V pohraničí roli hrají i možnosti, které Romové mohou využít, aby zaměstnání získali. V místě bydliště pracovní příležitosti nejsou. Na dojíždění chybí finanční prostředky.³⁴

Romové si na situaci zvykli. Evidují se jako uchazeči o zaměstnání. Ví, že úřad práce jim zaměstnání nezprostředkuje.

Romové jsou zaměstnáváni v rámci veřejně prospěšných prací. Jde o krátkodobé zaměstnání v řádu několika měsíců, sezónní zaměstnání. Nejde tedy o klasický pracovní poměr. Jelikož je krátkodobé, nevzniká po jeho ukončení nárok na podporu v nezaměstnanosti.³⁵

4.4 Finance

S nezaměstnaností souvisí nepříznivá finanční situace. Romské rodiny jsou dlouhodobě příjemci sociálních dávek. Čím více dětí mají, tím vyšší sociální dávky dostávají. Romové neumí plánovat do budoucnosti. Obdržené sociální dávky utratí a čekají na další.³⁶ Pokud jim peníze nestačí, řeší situaci půjčkou. Přijímají nelegální zaměstnání, ze kterého jim neplyne sociální a zdravotní pojištění. Neumí plánovat a hospodařit s penězi do budoucnosti. Ocitají se na hranici chudoby, hradí pouze základní životní potřeby, nepožizují si nové předměty dlouhodobé potřeby.³⁷

³³ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. s. 109-114.

³⁴ Srov. SIROVÁTKA, T. *Menšiny a marginalizované skupiny*. s. 63-65.

³⁵ Srov. NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. s.63.

³⁶ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. s.36-37.

³⁷ Srov. NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. s.66-67.

5 Metodika výzkumného šetření

5.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je zmapování současné situace romských rodin ve vybraném regionu a zjištění jakým způsobem s romskými rodinami pracuje orgán sociálně právní ochrany dětí, jaké má možnosti nepříznivé situace řešit.

5.2 Výběr respondentů

Výzkum je prováděn v romských rodinách žijících v Dačicích a přilehlém regionu, které tvoří rakouské pohraničí. Konkrétně obce Slavonice, Dešná, Plačovice a Rancířov. V těchto obcích žije nejvíce romských rodin s dětmi. Dle sdělení pracovnice sociálně právní ochrany dětí v těchto obcích mají nejčastěji romské klienty.

5.3 Sběr dat

Pro zpracování výzkumné části mé bakalářské práce využívám metodu kvalitativního výzkumu. Jako výzkumnou techniku používám polostrukturovaný rozhovor. Jeví se jako nejvhodnější pro dosažení cíle mé bakalářské práce, s jeho pomocí nejlépe získám potřebné informace.³⁸

Výběr tří rodin jsem pro rozhovor volila sama, výběr dalších tří rodin jsem zvolila na základě doporučení pracovnice sociálně právní ochrany dětí. Všechny rodiny mi požádání rozhovor umožnily. Oslovila jsem šest romských rodin. Vždy jsem hovořila zejména s ženami, i když u dvou rozhovorů byli přítomni i muži. Ti však sdělované informace spíše doplňovali. V jedné rodině se manžel rozhovoru odmítl zúčastnit.

Všichni respondenti byli ujištěni, že poskytnutí rozhovoru je dobrovolné, sdělované informace jsou anonymní. V rámci zachování anonymity respondentů byla jména pozměněna. Respondentům byl přiblížen účel a cíl výzkumného šetření.

³⁸ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. s. 164-166.

Jelikož se má bakalářská práce zaměřuje na sociální práci s rodinou z pohledu orgánu sociálně právní ochrany dětí, pro výsledné zpracování výzkumné části jsem požádala o rozhovor také jednu pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí, která mi rozhovor poskytla v její kanceláři. V době, kdy jsem výzkum zpracovávala, mi další pracovníce sociálně právní ochrany dětí rozhovor odmítly z důvodu pracovního vytížení.

5.4 Vyhodnocování výsledků

Pro zpracování výzkumu jsem zvolila pět okruhů otázek. Jsou to čtyři okruhy týkající se problematických oblastí romských rodin v regionu: bydlení, vzdělání, nezaměstnanost a finance. Pátý okruh se vztahuje k práci orgánu sociální ochrany dětí s romskými rodinami ve vybraném regionu. Otázky kladené respondentům v rozhovorech k těmto okruhům stanovených pro výzkumné šetření směřují (viz Příloha I). Ke stejným okruhům směřují i otázky položené pracovníci sociálně právní ochrany dětí (viz Příloha II). Rozhovory s respondenty byly následně zpracovány formou kazuistik a podle zvolených okruhů vyhodnoceny. Každý okruh byl vyhodnocen z pohledu respondentů a z pohledu OSPOD.

6 Vyhodnocení kazuistik

V této kapitole postupně vyhodnocuji v pěti okruzích provedené rozhovory s dotazovanými respondenty. Každý okruhu také zpracovávám z pohledu pracovnice sociálně právní ochrany dětí (OSPOD).

Pro podrobnější přiblížení zpracovávaného problému uvádím na úvod této kapitoly část z rozhovoru se sociální pracovnicí OSPOD.

Pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí:

„Město Dačice leží v okrese Jindřichův Hradec, v česko-rakouském pohraničí. Na Městském úřadu Dačice, který je veden jako obec s rozšířenou působností, působí orgán sociálně právní ochrany dětí. Výkon činnosti zajišťují tři pracovnice sociálně právní ochrany dětí a jedna sociální pracovnice s funkcí sociálního kurátora, kurátora pro děti, protidrogového poradce a romského poradce. Počet romských rodin, se kterými pracuje OSPOD, se mění. V současné době je to asi patnáct rodin s nezletilými dětmi.“

První okruh: Bydlení

První okruh otázek zjišťuje, jaká je ve vybraném regionu situace spojená s bydlením. Jak vidí situaci orgán sociálně právní ochrany dětí. Jak ji vnímají samotní Romové, jakým způsobem bydlí. Daří se jim hradit výdaje spojené s bydlením?

Pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí:

Sociální pracovnice uvedla, že romské rodiny žijí různě, v nájemních nebo obecních bytech, na vesnicích ve starých domcích. Byty romských rodin jsou menší, s velkým počtem členů rodiny. Protože se v bytech nachází i děti, sociální pracovnice dochází do rodin a sledují, zda je zajištěna hygiena, voda a teplo. Pokud tomu tak není, hledají společně s romskou rodinou řešení. Například domluví dovoz dřeva na topení, domlouvají splátkové kalendáře za dlužnou elektřinu. Pokud jsou zjištěny nedostatky,

například špatná hygiena, pravidelně rodinu navštěvují a kontrolují tak dlouho, dokud není zajištěna náprava.

„Romské rodiny v regionu žijí většinou v nájemních bytech, některé jsou obecní, ale ty se obtížně získávají. Byty u soukromých pronajímatelů mají vyšší nájemné. Na vesnici má obecní byty nejvíce obec Dešná. Jinak na vesnicích žijí romské rodiny ve starých domcích. My, jako OSPOD, jim pomáháme spíše s vyřízením potřebných sociálních dávek nebo s domluvením splátkových kalendářů. Pokud jsou rodiny se svým bydlením nespokojené, hledají si jiné bydlení sami. S tím jim nepomáháme.“

Respondenti:

Dvě rodiny respondentů uvedly bydlení v rodinném domku, ve svém nebo po rodičích.

„Ano, bydlíme v rodinném domku rodičů, oni jsou v Anglii, tak se jim o dům staráme. Dřív jsme bydleli v Brně. Vyhovuje nám to, nemusíme platit nájem. Ale po Brnu, to se mi stýská. Tam byl život, tady je moc klid.“ (Aneta, 28 let).

„Bydlíme v domku, mám čtyři dcery a vnučku. Musím holkám pomáhat. Můj druh rád jezdí po příbuzných a příbuzní zase k nám. Tak je nás doma hodně, někdy i dvanáct, jsme velká rodina.“ (Renata, 48 let).

Tři rodiny žijí v obecních bytech. U obecních bytů si dva respondenti stěžovali na jejich velikost, jsou pro ně malé, žije v nich hodně členů rodiny nebo i známých.

„Bydlíme v nájmu, obec nám byt dala, neměli jsme kam jít. Dům nám vzali v exekuci. Byt od obce je hodně malý, těžko se sem vejde.“ (Helena, 36 let)

„Dřív jsem bydlela v domku, který jsem splácela, chtěla jsem si ho koupit, ale nešlo to, stál hodně peněz, neměla jsem na splátky a na elektrinu. Tak jsem šla pryč. Teď bydlím u obce a jsem spokojená, vrátil se ke mně i můj druh. Tomu se v domku nelíbilo. Tady je to hezčí a není tolik práce, hlavně s topením.“ (Jana, 38 let)

„Bydlím s dcerou a vnučkou a někdy i kamarádi přespí. Byt je malý a hodně drahý, peníze mi nestačí. Zaplatím byt a nemám na jídlo. Ze sociálky mi říkají, abych si našla něco levnějšího, ale hledá se těžko.“ (Marta, 58 let)

Poslední dotazovaná rodina žije v soukromém nájemním bytě. Bydlení si chválí, protože se byt nachází ve střediskové obci.

„No, my jsme se hodně často stěhovali, máme hodně dětí. Někdy jsme bydleli v nájmu, někdy u rodičů, podle toho, jak jsme měli možnost. Teď bydlíme u soukromníka. Byt je velký a ve Slavonicích, to se nám líbí. Všechno tu je, školka, obchody, nemusíme nikam dojíždět“ (Andrea, 28 let)

Druhý okruh: Vzdělání

V tomto okruhu zjišťuji, zda je pro dotazované respondenty důležité vzdělání. Přípravují se na vyučování a mají k tomu vhodné prostory? Navštěvují děti po vyučování zájmové kroužky? Chodí malé děti do mateřské školky?

Pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí:

Sociální pracovnice sdělila, že pokud se vyskytne problém s absencí povinné školní docházky, řeší situaci romský kurátor. Z její výpovědi dále vyplývá, že romské děti chodí v mateřských školkách do předškolních tříd. Rodiče dohlíží na povinnou školní docházku. Po jejím ukončení je situace horší. Stává se, že dítě, které nastoupí do učiliště, školu nedokončí a zůstává pouze se základním vzděláním bez vyučení.

„Základní školy jsou v Dačicích a ve Slavonicích. Základní škola pro nižší stupeň je i v Dešné. Pak už musejí děti dojíždět. Dojíždí i do Lubnice. Hodně romských dětí tu navštěvuje speciální školy, lépe je zvládají. Znamky moc neřeší. Na povinnou školní docházku rodiče dohlíží, ví, že musí. Později je již problém. Myslím, že by rodiče vzdělání pro děti chtěli, ale je to spojené s otázkou vzdálenosti do učiliště a s otázkou financí. Většinou děti jezdí do zemědělského učiliště do Dačic. Jsou tam různé výuční obory.“

Na otázku mateřských školek a zájmové činnosti dále uvedla:

„Do školek tu rodiče děti dávají, to ano. Ale nikdy jsem neviděla romské dítě, které by navštěvovalo zájmový kroužek.“

Respondenti:

Na otázky z okruhu vzdělání odpovídali respondenti různě.

„Dcera se teď učí na učilišti, ale má kluka, je jí 17 a je těhotná. Nechce mě poslouchat. Dělá si, co chce. I tak bych ale chtěla, aby školu dodělala“ (Jana, 38 let)

„Děti do školy chodí, nejstarší syn už jezdí na učiliště. Nevím, jestli ho dokončí a udělá zkoušky.“ (Helena, 36 let) Její manžel k tomu dodává:

„Když nedokončí, půjde na pracák, jako já, stejně tady v okolí práce není.“ (Jan, 37 let)

Respondenti, kteří mají malé děti, shodně uvádí, že navštěvují předškolní třídu v mateřské školce. Na obědy se pak děti vrací domů.

„Jedna dcera chodí do školy, druhá do školky, nejmladší dva zatím nechávám doma. Hrají si spolu. Na obědy ve škole ani ve školce nechodí, vařím doma. Nechodí ani do kroužků nebo do družiny. Vráti se domů a všichni si hrají. S nejstarší dcerou dělám úkoly.“ (Andrea, 38 let)

Byty romských rodin jsou malé a většinou přeplněné. Není zvykem, aby romské dítě mělo svůj pokojíček nebo vyhrazené místo k učení. Z rozhovorů s rodiči je také patrná snaha připravovat se s mladšími dětmi na vyučování. Jak děti vyrůstají, přestávají rodiče poslouchat.

„Vnučka má zdravotní postižení, chodí do speciální školy. Učení jí nebaví, musím ji hodně nutit a dohlížet na úkoly, ale je paličatá.“ (Jaroslava, 58 let)

Třetí okruh: Nezaměstnanost

Třetí okruh tazatelských otázek je zaměřen na nezaměstnanost. Respondentů se ptám na to, zda pracují nebo dochází na úřad práce. Zjišťuji, zda mají snahu získat zaměstnání nebo nějakou krátkodobou brigádu. Respondentů se také ptám, zda ví, že bez evidence na úřadu práce se jim snižují sociální dávky.

Pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí:

Podle sdělení sociální pracovnice v regionu Dačice práce není. A to nejen pro Romy. Nezaměstnanost je v pohraničí veliká. Myslí si, že Romové jsou si toho vědomi a snahu sehnat zaměstnání již vzdali. Proto se sociální pracovnice snaží dohlížet, aby si Romové plnili své povinnosti jako uchazeči v evidenci o zaměstnání. Jiné možnosti nemají.

„Nacházíme se v pohraničí a ani v Dačicích není mnoho příležitostí sehnat zaměstnání. Ještě těžší je to pro Romy. A oni to ví, takže práci nijak nehledají, i když jsou mezi nimi výjimky. Jednou z mála příležitostí sehnat zaměstnání jsou veřejně prospěšné práce u obecních úřadů. Toho celkem využívají. Navíc je to práce v místě i pro nekvalifikované pracovní síly. Téměř neustále Romům připomínáme, aby byli evidovaní na úřadu práce. Pokud se nedostaví na plánovanou návštěvu, jsou sankčně vyřazeni, sníží se jim sociální dávky a je tím ovlivněna celá rodina.“

Respondenti:

Když jsem se dotazovala Romů na zaměstnání, někteří se usmáli. Téměř ze všech odpovědí vyplývalo, že sehnat práci v regionu je těžké. Berou spíše jako samozřejmost úřad práce.

„Pani, tady práce není, dřív jsem pracoval u firmy jako dělník, pak mě ale propustili a jinou práci tady neseženu. Jsem doma, chodím na pracák“ (Jan, 37 let)

„Práci nemám, nikde není. Jezdím do Dačic na pracák, dřív jsem na návštěvy zapomínal, teď už si to víc hlídám.“ (Petr, 26 let)

I z dalších odpovědí respondentů vyplývá, že není možnost sehnat v místě dlouhodobější zaměstnání. Dojíždět nechtějí, hromadná doprava má nevyhovující frekvenci, dojíždění autem se jim finančně nevyplatí.

„Já jsem doma s dětmi a přítel taky, pomáhá mi. Práce není, v Brně taky nepracoval a tady práci nesežene. Dojíždět nemůže, autobusy do Plačovic jezdí málo a autem je to drahé, nic by si nevydělal“ (Aneta, 28 let)

Pokud respondenti seženou zaměstnání je krátkodobé, většinou veřejně prospěšné práce u obecního úřadu. Je to práce v lese nebo úklid obce. Na veřejně prospěšné práce jsou

zaměstnanci vybírání podle podmínek stanovených úřadem práce. Nemůže nastoupit každý. Není výjimkou, že do zaměstnání k obci nastoupí žena a muž zůstává doma.

„Do práce mě vezmou u obce, ale to je přes léto, chodíme dělat do lesa. Na podzim sbíráme celá rodina jablka u silnic a prodáváme je, to se dá vydělat. Jinak práci neseženete, nic tu není.“ (Helena, 36 let)

„Přes léto pracuju u obce. Zametáme chodníky nebo chodíme do lesa. I přítel sežene v létě brigádu. V zimě jsme na dávkách.“ (Jana, 38 let)

„Holky pracují, jezdí do Motorpalu. Vezmou je tam vždycky tak na tři měsíce, když je práce. Nás starý už ale nechťejí.“ (Josef, 50 let)

Čtvrtý okruh: Finance

Otázky čtvrtého okruhu jsou formulovány a zpracovány za účelem zjištění finanční situace romských rodin. Z jakých příjmů žijí? Mají i jiné příjmy než sociální dávky? Mají požádáno o všechny dávky? Zajímá mne, jak se respondentům daří hospodařit s příjmy a hradit výdaje a zda se jim to daří po celý měsíc.

Ze sociálky nám zařídili, aby se dávky posílaly hned na obec. To je pro nás dobrý, nemáme na bydlení dluhy.“ (Helena, 39 let)

Bydlíme u soukromníka. Na bydlení máme dávky ze sociálky, tak ho zaplatíme.“ (Andrea, 28 let)

Pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí:

Sociální pracovnice uvedla, že rodiny, se kterými nyní pracují, mají požádáno o všechny sociální dávky. Dávky určené na živobytí jsou vyplácené přímo rodinám. U dávek určených na bydlení je to různé. Pokud není jisté, zda budou využity opravdu na bydlení, jsou vypláceny na účet zvláštního příjemce, tedy přímo nájemci bytu nebo dodavateli elektřiny.

„Na to, aby rodiny platily výdaje spojené s bydlením, se snažíme hodně dohlížet. Každý měsíc se ptáme, zda mají bydlení zapláceno a u problémových rodin chceme vidět doklady.“

Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že v systému sociálních dávek je v porovnání s minulostí omezená možnost výplaty jednorázových dávek v případě nouze. Sociální pracovníce ve sledovaných rodinách dohlíží, zda má rodina zajištěno alespoň základní jídlo pro děti. Ke konci měsíce před další výplatou dávek se situace zhoršuje.

„Ptáme se, zda mají chléb, máslo, co budou děti obědvat. Pokud je na tom rodina opravdu špatně, domluvíme se a nakoupíme jim sami, po dávkách nám peníze vrátí.“

Respondenti:

Výpovědi dotazovaných respondentů potvrzují slova sociální pracovníce.

„Ze sociálky nám zařídili, aby se dávky posílaly hned na obec. To je pro nás dobrý, nemáme na bydlení dluhy.“ (Helena, 39 let)

Respondenti shodně uváděli, že jim sociální pracovníce pomáhají s vyřízením sociálních dávek. Dohlíží, aby si hradily výdaje za bydlení. Ne vždy se to podaří. Pokud rodinám dochází peníze, odloží raději úhradu zálohy za elektřinu nebo nájem a peníze použijí na jídlo. V té chvíli neřeší, že následující měsíc budou mít stejný problém, ale s dvojnásobným výdajem. U vyšších dlužných částek pomáhají sociální pracovníce domlouvat splátkové kalendáře. Dvě rodiny uvedly, že již měly elektřinu odpojenou. Jedna respondentka uvedla, že když rodině dochází peníze, jde na úřad práce poprosit, aby jí poslali další dávku v dřívějším termínu.

„Někdy s penězi nevycházím, na jídlo pro děti mám ale vždycky, pomohou mi i rodiče. Když dlužím za nájem, sociální pracovníce mi domluví na obci splátky“ (Jana, 38 let)

„Bydlíme v malém bytě, ale nájem je drahý. I jídlo stojí hodně peněz. Bývají u nás kamarádi, někdy i několik dní. Peníze mi ale nedávají, sami žádné nemají. Za nájem hodně dlužím. Sociální pracovníce mi říkají, abych si našla levnější bydlení.“ (Jaroslava, 58 let).

„Peníze ze sociálních dávek máme, ale máme pět dětí, musíme jim kupovat jídlo. A taky benzín, když chceme jet něco vyřídit nebo nakoupit, musíme autem. Autobusem to nejde, jezdí málo. Peníze nám nezbyývají.“ (Aneta, 28 let)

Respondentů jsem se dotazovala, zda mají i jiné příjmy než sociální dávky a krátkodobá zaměstnání. Uváděli sběr jablek na podzim nebo sběr železa. Tím si částečně pomohou zlepšit finanční situaci.

Pátý okruh: Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD)

V pátém okruhu jsem zjišťovala, zda dotazované romské rodiny spolupracují s OSPOD nárazově nebo jde o práci dlouhodobou. Zajímalo mne, zda si rodiny uvědomují, že jde o pomoc sociálních pracovníků nikoliv o kontrolu. Také jsem se dotazovala, s čím jim sociální pracovníci pomohly a zda Romové vidí pozitivní výsledky. Zjišťovala jsem, co by Romové očekávali nebo je pro ně práce OSPODu dostačující?

Pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí:

Z rozhovoru sociální pracovníce vyplývá, že sociální práce s rodinou romskou je o poznání náročnější než s rodinou majoritní. Je třeba trpělivost a vytrvalost. Trvá delší dobu, než je vidět výsledek práce. Dotazovaná sociální pracovníce vnímá negativně, když Romové vyžadují svá práva a zapomínají na své povinnosti. Pokud spolupracují, je po čase vybudována důvěra a spolupráce se zlepšuje. Romové sociálním pracovnícím více věří. Zjišťují, že se jim snaží pomoci, ne pouze kontrolovat. Pomoc sociálních pracovníků je účinná především v oblasti bydlení a financí. Jsou však věci, se kterými sociální pracovníce nemají možnost pomoci. Ty se vztahují k možnostem regionu.

„Rodinám pomáháme nejvíce s bydlením, s hospodařením s penězi. Poskytujeme poradenství s tím, co potřebují vyřídit. Těší nás, pokud někomu opravdu pomůžeme a je rád. Jsou ale věci, které neovlivníme. Možnosti dané naším regionem.“

V regionu se jeví jako problematické zejména málo pracovních příležitostí. Nevýhodou je vzdálenost do střediskových obcí, které jsou vzhledem k frekvenci

veřejné dopravy dostupné motorovým vozidlem. S tím jsou pak spojené výdaje na cestu.

Respondenti:

Romové, pokud s něčím potřebují pomoci, navštíví sociální pracovníci v kanceláři. Sociální pracovníce sledované rodiny navštěvují také doma. To respondentům většinou více vyhovuje. Nemusí dojíždět.

„Když něco potřebuji, jezdím na úřad za sociální pracovníci. Raději jí ale zavolám a domluvíme se. Když je třeba, přijede za mnou domů.“ (Jana, 38 let)

Všichni respondenti věděli, k jakému účelu sociálně-právní ochrana dětí slouží. Respondenti uváděli, že se sociální pracovníce vždy snažily pomoci a o jejich problémy se zajímaly. Neuváděli žádné nedostatky.

„Když jsem potřebovala, sociální pracovníce mi vždycky pomohly. Vždycky chtěly, abych měla nakoupeno jídlo pro děti a bydlení v pořádku.“ (Andrea, 28 let).

Pět rodin uvedlo, že má k sociální pracovníci důvěru. Jedna rodina se nevyjádřila. Je možné, že toto sdělení je ovlivněno obavou, aby respondenti neměli v budoucnu problém.

7 Diskuse

V diskuzi shrnuji v pěti okruzích odpovědi získané z rozhovorů. Rozhovory jsou zpracované do těchto okruhů ve výzkumné části. Jednotlivé okruhy obsahují vyjádření pracovníce sociálně-právní ochrany dětí, k nim jsou doplněny vyjádření respondentů, případně můj názor. Odpovědi dotazovaných korespondují s odbornou literaturou.

Bydlení: z odpovědi je patrné, že v dačickém regionu bydlí romské rodiny různým způsobem. Žijí v nájemních bytech, obecních nebo soukromých, na vesnicích i ve starých rodinných domcích. Sociální pracovníce jim pomáhají řešit problémy spojené s úhradou bydlení, zajištění otopu, elektřiny. Domlouvají splátkové kalendáře.³⁹ Tuto pomoc všichni dotazovaní vítají.

Vzdělání: Rodiny, které mají malé děti, shodně uváděly, že jejich děti mateřskou školku navštěvují jako předškoláci. Ve školce jsou jen do oběda. Myslím si, že je to proto, že rodiče nechtějí obědy platit navíc, když matka doma vaří pro zbytek rodiny. Podle sociální pracovníce volí děti pobyt doma nebo venku před zájmovými kroužky. To potvrzují výpovědi respondentů. V otázce nejvýše dosaženého vzdělání se výpovědi také shodují. Romové nemají zájem o vzdělání a cení si ho mnohem méně než majorita.⁴⁰

Nezaměstnanost: Ve vybraném regionu je nezaměstnanost problém. Existuje velmi malá možnost získat zaměstnání. Romové si zvykli. Mimo krátkodobá zaměstnání nemá nikdo z nich trvalý pracovní poměr.⁴¹ Myslím si, že je pro ně jednodušší a finančně výhodnější chodit na úřad práce než dojíždět do zaměstnání. I v tomto okruhu otázek se dotazovaní respondenti shodli s výpovědí sociální pracovníce.

Finance: Romové žijí ze sociálních dávek a příležitostných zaměstnání. Nikdo z respondentů neuvádí nelegální přivýdělek⁴² Podle slov sociální pracovníce sociální dávky rychle utratí a čekají na další. S tímto názorem se neztotožňuji. Podle mého názoru příležitostně nelegální příjmy mají.

OSPOD: Po zpracování tohoto okruhu otázek je patrné, že sociální pracovníce romským rodinám poskytují pomoc dle svých možností. Romové jsou s touto pomocí spokojeni. Vítají, pokud přijedou sociální pracovníce za nimi. Respondenti uváděli, že

³⁹ VÁVROVÁ, S. *Doprovázení v pomáhajících profesích*, s. 76.

⁴⁰ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. s. 109-114.

⁴¹ Srov. SIROVÁTKA, T. *Menšiny a marginalizované skupiny*.

⁴² Srov. NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. s.66-67.

mají k sociálním pracovnícím důvěru. Ví, že špatná rodinná situace vždy dopadne i na jejich děti. Tyto výpovědi mne překvapily. Myslím, že byly ovlivněné obavou z případných problémů. A to i přesto, že byla na počátku rozhovoru respondentům zaručena anonymita.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jaká je situace romských rodin v regionu Dačice a přilehlém pohraničí. Zajímalo mne, jak spolupracují s pracovníky ze sociálně-právní ochrany dětí. Sociální pracovníci OSPODu mají v rodinách důvěru. Romové si uvědomují si, že pokud budou potřebovat, sociální pracovnice jim pomůže. Také ví, že je to pomoc cílená hlavně ke zlepšení situace jejich dětí. Se sociální pracovnící rádi řeší problémy v místě svého bydliště, je to pro ně jednodušší. Neberou ji jako strohou úřednici z kanceláře.

Zpracování rozhovorů bylo pro mne zajímavé a nové. Respondenti byli ochotní a spolupracovali. Uvědomuji si, že to mohlo být ovlivněno mým dřívějším zaměstnáním na Městském úřadu a tím že jsem některé respondenty znala. Důsledkem této skutečnosti mohou být jejich odpovědi a následné vyhodnocení zkresleno.

Z výsledků provedených a vypracovaných rozhovorů lze stanovit hypotézy:

H1: Romové upřednostňují pomoc sociální pracovnice OSPOD v místě bydliště.

H2: Romové sociálním pracovnícím sociálně-právní ochrany dětí důvěřují.

H3: Romským rodinám lze nejvíce pomoci v oblasti bydlení a financí.

H4: Romové jsou si vědomi, že zaměstnání neseženou.

H5: Romové nekladou důraz na vzdělání.

Seznam použité literatury:

Autorský kolektiv. *Romové: bydlení a soužití*. Praha: Socioklub, 2000. ISBN 80-90260-8-6.

BECHYŇOVÁ, V. *Sanace rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0087-1.

ČERNÁ, M. *Černobílý život*. Praha: Gallery, 2000. ISBN 80-86010-37-6

FLEISCHMANN, O. *Vybrané psychologické aspekty terénní sociální práce*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E.Purkyně, 2006. ISBN 80-7044-769-9.

FISCHER, S. ŠKODA, J. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

KUNÁK, S. *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež*. Bratislava, IRIS. 2007. ISBN 978-8089256-10-5.

MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-02-X.

ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5.

SEKYT, V. *Romské tradice a jejich konfrontace se současností*. In ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.

SIROVÁTKA, T. *Menšiny a marginalizované skupiny*. Brno. Greetown. Masarykova univerzita. 2002 ISBN 80-210-2791-6.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. rozšíř. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

VÁVROVÁ, S. *Doprovázení v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0087-1

VEČERKA, K. *Romové a sociální patologie*. In *Romové v České republice*. Praha: Socioklub, 1999, s. 418 – 445. ISBN 80-902260-7-8.

Internetové zdroje:

ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně- právní ochrana dětí*. [on.line].[cit.2014-02-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.viod.cz/editor/assets/download/SPOD.pdf>>

Legislativa a systém sociálně-právní ochrany dětí. [on.line].[cit.2014-02-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/14304>>

Romská rodina. [on.line].[cit.2014-03-12]. Dostupné na WWW: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>>

Teorie a praxe sanace rodiny v českém prostředí – kvalitativní sonda do terénní sociální práce s ohroženou rodinou v současnosti. [on.line].[cit.2014-03-16]. Dostupné na WWW: <http://www.socialniprace.cz/soubory/sp1_2011_web-140320150914.pdf>

Jiné zdroje:

Orgán sociálně-právní ochrany dětí, Městský úřad Dačice, sociální pracovnice. osobní anonymní rozhovor. Březen 2014.

Přílohy:

I. Tazatelské otázky pro respondenty

II. Tazatelské otázky pro pracovníci sociálně právní ochrany dětí

III. Kazuistiky

Tazatelské otázky pro respondenty

1. Bydlení
 - V jakém bytě bydlíte, kolik členů žije v domácnosti?
 - Vaše bydlení Vám vyhovuje?
 - Daří se Vám hradit výdaje za bydlení?
 - Pokud ne, jak to řešíte, pomáhá vám OSPOD?
2. Vzdělání
 - Je podle Vás důležité, aby Vaše děti dosáhly co nejvyššího vzdělání ?
 - Jakou školu Vaše dítě navštěvuje, co zájmové kroužky, MŠ?
 - Dohlížíte na pravidelnou školní docházku a přípravu na vyučování, považujete to za důležité?
 - Jak se vaše dítě připravuje, s vámi, má klidné místo, kde se učí?
3. Nezaměstnanost
 - Jste zaměstnán nebo jste v evidenci na úřadu práce?
 - Snažíte se hledat zaměstnání?
 - Víte, že s přivýdělkem jste zvýhodněni na dávkách
 - Na návštěvy na úřad práce chodíte pravidelně?
 - Máte alespoň krátkodobé brigády?
4. Finance
 - Pobíráte sociální dávky, máte ještě jiný příjem?
 - Zvládáte vaši finanční situaci?
 - Jak řešíte problémy, pomáhá vám s tím OSPOD?
5. OSPOD
 - Víte, jaký účel plní OSPOD? V případě Vaší rodiny jde o spolupráci dlouhodobou nebo krátkodobou (jednorázovou)?
 - Jakým způsobem s OSPOD spolupracujete? V kanceláři, nebo Vás navštěvuje i doma? Co upřednostňujete?
 - Myslíte si, že Vám OSPOD pomáhá dostatečně?
 - V čem Vám nejvíce pomohl, jaké vidíte výsledky?
 - Je něco, co byste očekávali jako pomoc navíc?

Tazatelské otázky pro pracovníci sociálně právní ochrany dětí

1. Bydlení
 - Obracují se na vás Romové s problémy spojenými s bydlením?
 - Jsou to spíše problémy s úhradou bydlení nebo se způsobem bydlení?
 - Ztráta bydlení z důvodu neplacení výdajů?
 - Jak celkově hodnotíte situaci romských rodin v regionu spojenou s bydlením?
2. Vzdělání
 - Navštěvují v regionu romské děti zájmové kroužky, mateřskou školku?
 - Uvědomují si Romové vliv vzdělání má na získání zaměstnání?
3. Nezaměstnanost
 - Jak hodnotíte situaci romských rodin v regionu?
 - Jaké jsou Vaše možnosti pomoci?
4. Finance
 - Pomoc při vyřizování sociálních dávek, využití dávek na účel, za kterým jsou vypláceny
 - Zadluženost
5. Jak byste zhodnotila práci s romskou rodinou a rodinou majoritní. V čem je práce jiná, náročnější, apod.

Kazuistiky

Kazuistika č. 1

Renata, 48 let a Josef, 50 let

Renata je rozvedená. V současné době žije s bývalým manželem Josefem ve vztahu jako druh a družka. Společně pečují o čtyři dcery, z nichž jedna je nezletilá a jedna již má své narozené dítě. Je s ním sama. Žijí na vesnici v rodinném domku, který jim patří. Nejsou tam ale dlouho. Asi před šesti lety se přistěhovali z Českých Budějovic. V té době Renata ještě pečovala o svého otce, ten poté zemřel. Rodině se tím výrazně snížil příjem, protože přestala pobírat příspěvek na péči a také jim chybí starobní důchod dědečka. Finanční situace rodiny se mění. Někdy jsou na tom lépe, někdy hůře. Záleží na tom, zda již zletilé dcery seženou zaměstnání v blízké továrně, kam dojíždí. Jde vždy o krátkodobé zaměstnání v rozsahu 3-6 měsíců. Dalším příjmem rodiny jsou sociální dávky. Jejich výše se mění vzhledem k občasným příjmům ze zaměstnání dcer. Protože výše sociálních dávek není každý měsíc stejná, dělá Renatě problém, rozvrhnout si finance rovnoměrně. Podle sdělení Renaty vadí dcerám, že jejich občasný příjem jde na živobytí celé rodiny. Těžkou chápou, že sami pracují a z jejich výplaty se hradí výdaje celé rodiny. Jak říká matka, sama by také šla do práce, ale je „stará“ a již ji nezaměstnají. Snaží se alespoň v létě chodit pracovat do obecního lesa, získá tak výhodně dřevo, které používá na vytápění po celou zimu. Její druh Josef nepracuje. Má období, kdy od rodiny odjede, pobývá různě, pak se zase vrací. Na podzim prodávají jablka, nebo Josef sežene „něco na černo“. Přestože rodina žije v malém domku na vsi, mnoho místa nemají. Domek není velký. Často u nich bydlí příbuzní po různě dlouhou dobu. Počet členů domácnosti se tak stále mění, někdy jich bývá i deset nebo dvanáct. Z příjmů rodiny je zajišťováno především jídlo pro všechny. Výhodou je, že nemusí platit nájem. Už se ale stalo, že měli odpojenou elektřinu.

Kazuistika č. 2

Jaroslava, 58 let

Jaroslava žije se svou rodinou v Dačicích. Přestěhovala se sem asi před rokem z okrajové části za městem. Jaroslava je rozvedená. Má soudem svěřenu do výchovy vnučku se zdravotním postižením, protože její matka, která sama pobírá invalidní důchod, péči o ni nezvládala. Vzhledem ke zdravotnímu stavu vnučky je i pro Jaroslavu péče o ni náročná a vyčerpávající. V bytě tedy žijí tři generace - babička, dcera a vnučka. Různě tu ale přespávají také jejich kamarádi a známí. Na bydlení nijak nepřispívají, nemají z čeho. Spíše pomohou Jaroslavě s péčí o vnučku, pohlídají ji, pokud ona potřebuje něco vyřídit. Příjem rodiny je nízký - invalidní důchod dcery, příspěvek na péči, dávky hmotné nouze a státní sociální podpory. Rodina žije v nájemním bytě, výdaje spojené s bydlením jsou velmi vysoké. Jaroslava nezvládá jejich úhradu pouze z dávek na bydlení, ale využívá i peníze z příspěvku na péči. Ví, že by neměla, sociální pracovníci ji upozorňují, že jsou určeny na zajištění péče o vnučku. Vnučka navštěvuje speciální školu. Jaroslava ji doprovází ráno do školy a odpoledne domů. Vnučka nesmí chodit nikde sama, mohlo by se jí něco stát. Je tvrdohlavá, stěží si připraví domácí úkoly. Ve škole chodí jen do sboru, ráda zpívá. Jiná zájmová činnost ji nebaví. Rodina žije v městském nájemním bytě. Pracovníci sociálně právní ochrany dětí pomáhají rodině špatnou finanční situaci řešit. Jaroslava zvažuje přestěhování do levnějšího bydlení, hledá vhodnou nabídku.

Kazuistika č. 3

Helena, 36 let a Jan, 37 let

Helena žije se svou rodinou v obecním bytě v Dešné. Není tu s rodinou dlouho. Dříve bydleli v rodinném domě, o ten ale v exekuci přišli. Protože sami neměli jinou možnost bydlení, přidělila jim obec nájemní byt. Obec Dešná však nemá také mnoho možností. Byt přidělený rodině Heleny je malý. Vlastně je to jedna místnost s kuchyňským koutem, kterou obývá Helena s manželem a třemi dětmi. Helena bývá zaměstnána na sezónní práce u obecního úřadu. Manžel Jan býval zaměstnán, od doby, kdy byl propuštěn, již několik let nepracuje. Nové zaměstnání ani nehledá. Rodina žije ze sezónního příjmu Heleny a ze sociálních dávek. Přestože o dřívější bydlení přišli kvůli dluhům, také v tomto novém bytě měli problém uhradit výdaje za elektřinu a nájem, i když rodině byly vypláceny dávky na bydlení. Řešením byla výplata dávek na bydlení na účet zvláštního příjemce. Ještě v původním bydlišti zjistily pracovnice sociálně právní ochrany dětí na základě prošetřeného anonymního udání, že děti Heleny chodí do školy špinavé, bez svačiny. Po provedeném šetření v rodině byla zjištěná značně špinavá, zanedbaná domácnost. Pracovnice sociálně právní ochrany dětí řešily situaci domluvou a zavedeným dohledem a prací s rodinou.

Kazuistika č. 4

Andrea, 28 let a Petr 26 let

Andrea, přestože je ještě mladá, má početnou rodinu, kterou tvoří ona, její o dva roky mladší druh a čtyři děti ve věku od dvou do sedmi let (2,4,6,7 let). V současné době je Andrea opět těhotná a čeká páté dítě. Děti vychovává společně se svým druhem, s kterým společně žije od svých dvaceti jedna let, kdy otěhotněla. Sama na výchovu dětí byla pouze v době, kdy byl její druh několik měsíců ve výkonu trestu. Od doby narození prvního potomka se Andrea i s druhem Petrem a dětmi několikrát stěhovali. Původně, s prvním dítětem, bydleli u své matky. Poté získali obecní byt v Dešné. Měli ale problém hradit nájem a elektřinu, proto se vrátili k matce. Po narození dalšího dítěte opět získali jiný obecní byt, do kterého se odstěhovali. Platit výdaje spojené s bydlením se jim dařilo lépe, ale s penězi někdy nevydrželi celý měsíc. Proto se několikrát na pár dní před výplatou dalších sociálních dávek vraceli bydlet k matce, kde měli zajištěno teplo a stravu. Po nějaké době se asi na tři roky odstěhovali do Větrní k matce Petra. Od loňského roku jsou opět zpět. Nyní žijí ve Slavonicích v nájemním bytě soukromé osoby. Vzhledem k počtu dětí mají vysoké sociální dávky a výdaje spojené s bydlením se jim již daří platit. Nejstarší dcera chodí do první třídy základní školy a mladší do školky. Nejmladší dcera a čtyřletý syn si spolu hezky hrají, matka je nechá co nejdéle doma, aby nemusela platit obědy ve školce. Podle slov Andrey si spolu hezky hrají a jsou spokojené, nechá je co nejdéle doma. Dosud se stejně hodně stěhovali. Andrea se doma věnuje dětem a stará se o domácnost. Podle pracovník sociálně právní ochrany dětí je v jejím bytě vždy čisto a uklizeno. Petr je nezaměstnaný. Práci nehledá. Odůvodňuje to tím, že v regionu práce není. Je v evidenci úřadu práce. Dochází na plánované návštěvy úřadu práce. Nyní si tuto povinnost plní lépe než dříve, kdy se v termínu nedostavil, z evidence byl vyřazen a rodina tím byla krácena na výši sociálních dávek.

Kazuistika č. 5

Jana, 38 let a Stanislav, 40 let

Jana žije v obecním nájemním bytě. Do bytu se dostala před několika lety. Před tím bydlela v rodinném domku v pohraničí. Domek patřil zemědělskému družstvu, které jej pronajímalo. Jana měla s družstvem uzavřenu nájemní smlouvu tak, že po splacení nájmu v určité výši měl být dům přepsán a připadnout do jejího vlastnictví. Jednalo se však o splácení po několik let a nájem nebyl nízký. V domku měla navíc výdaje za topivo a elektřinu. Výdaje za elektřinu byly zvýšené o výdaje za čerpadlo, které bylo v provozu 24 hodin denně, aby odčerpávalo vodu z kotelny. Dům byl starý a ve velmi špatném stavu. Jana na splátku nájmu často neměla, několikrát jí pomohli rodiče, několikrát jí družstvo tolerovalo pozdější splátku. Její finanční situace byla špatná. V té době žila sama, pouze se dvěma dcerami (14 a 12 let) a synem (5let). Otec dcer se s rodinou nestýká. Výživné dostávala jen od otce syna, ale nepravidelně. Vždy raději nakoupila jídlo pro děti, úhradu výdajů za bydlení odložila. Postupně se tak zadlužovala. Jana nakonec bydlení ve starém domě vzdala a odešla bydlet do obecního nájemního bytu. A to i přesto, že věděla, že přijde o všechny dosud uhrazené splátky za dům. V novém domově se finanční situace rodiny pomalu začala zlepšovat. Částečně jí pomohlo sezónní zaměstnání u obecního úřadu, kam každý rok nastoupila. Také se k ní do nájemního bytu vrátil druh, otec syna, který nikdy nechtěl žít v původním starém domě. Stanislav má také příležitostná zaměstnání. Postupně Jana uhradila dluhy. Nyní již prý nemá žádné. S rodinou Jany také spolupracuje sociálně právní ochrana dětí. Její dcery již ukončily povinnou školní docházku a nastoupily na učební obor. Obě jsou starší a matka s nimi má větší problémy, než když byly malé. Začaly zanedbávat školu, často zůstávají u kamarádů, u kterých i přespí. Matka na ně nestačí. Ani její druh jí nepomůže, protože ho dcery berou jako nevlastního otce a neposlechnou ho. Starší, nyní sedmnáctiletá dcera je již těhotná.

Kazuistika č. 6

Aneta, 28 let a Marian 31 let

Rodina Anety a Mariana je rovněž početná. Mají pět dětí, z toho u tří jsou oba jejich rodiči. Nejstarší dvanáctiletou Lucii mají v pěstounské péči, protože sestra Anety se o ni nedokázala a nechtěla starat. Jedenáctiletý syn je Marianův z dřívějšího vztahu. Další děti mají ve věku 3, 6 a 8 let. Od ostatních dotazovaných rodin se rodina Anety a Mariana liší tím, že nejsou v regionu dlouho. Předtím žili v Brně v soukromém nájemním bytě. Nyní se přemístili do Plačovic do starého domu, který patří rodičům Mariana. Dům by jinak byl prázdný, protože jeho rodiče odcestovali do Anglie, mají tam příbuzné, chtějí se tam naučit anglicky. Aneta s rodinou se o dům starají, vyhovuje jim, že nemusejí platit nájem, stačí zaplatit elektřinu, vodu mají ve vlastní studni. Jinak se ale Anetě stýská po Brnu, tady jsou na malé vesnici a je tu moc klid. V Brně se jí líbil rušný život. Rodina žije ze sociálních dávek, Aneta také dostává pěstounské dávky. S penězi hospodaří celkem dobře, když už jim docházejí, dojdou na úřad požádat, aby jim vyplatily kvůli dětem co nejdříve. V poslední době si půjčovat peníze nemuseli. Marian nepracuje, chodí na úřad práce. Nepracoval ani v Brně a v pohraničí nemá moc možností. Nechce nikam dojíždět. Je doma s Anetou, pomáhá jí starat se o děti a o dům. Starší děti dojíždí do školy, dvě nejmladší jsou zatím doma, ale rodiče mají o školku zažádáno, čekají až se uvolní místo. Do žádných kroužků děti nechodí, rodiče by je museli platit. A odpoledne stejně děti běhají venku.

Abstrakt

KONEČNÁ, L. *Sociální práce s romskou rodinou z pohledu orgánu sociálně právní ochrany dětí ve vybraném regionu Dačice a přilehlém pohraničí*. České Budějovice, 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce PhDr. David Urban, Ph.D.

Klíčová slova: Romové, romská rodina, sociální práce, sanace rodiny

Práce popisuje sociální práci s rodinou z pohledu sociálně právní ochrany dětí v regionu Dačice a přilehlém pohraničí.

V teoretické části je uveden vliv rodiny na vývoj jedince, práce zabývá sociální práci s rodinou a sanací rodiny, sleduje odlišné trendy v minulosti a v současné době. Dále se práce zaměřuje na sociálně právní ochranu dětí. Jsou zde uvedeny její právní základy a kompetence. Na konci teoretické části jsou popsány čtyři problematické oblasti romských rodin, které vytváří podklad pro výzkum v praktické části.

V praktické části jsou uvedeny kazuistiky respondentů. Ty byly získány z polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory jsou rozpracovány do pěti okruhů, podle kterých jsou i vyhodnoceny. Výsledky jsou shrnuty v závěrečné diskusi.

Abstract

KONEČNÁ, L. *The social work with Romany families from the perspective of the authority providing social and legal protection to children in the region of Dačice and the adjacent border area.* České Budějovice. 2014. Bachelor's Thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Advisor PhDr. David Urban, Ph.D.

Keywords: Romanies, Roma family, social work, helping the family

The work describes the social work with Romany families from the perspective of the authority providing social and legal protection to children in the region of Dačice and the adjacent border area.

In the theoretical part there is described the influence of family to the development of an individual. This dissertation deals with the social work with the family and helping the family, and has in view the different trends in history and current days. Then this work is focused on the social and legal protection of children, their legal bases and their authorizations. In the end of the theoretical part of this work there are described four problematic areas of Romany's families. And these areas are the basis for the research in the practical part.

The practical part includes the respondents' case studies. These were achieved using semi-structured interviews, divided into five main themes according to which they were also evaluated. The research results are than summarized in the final discussion.